

Iránytű Fundament

SAMEN GELOVEN SAMEN DELEN

Nieuwsbrief van
Stichting Fundament
maart 2025

Ogenscheinlijk hebben de Gereformeerde Kerk van Székelykocsárd in Roemenië en Bridget Maasland in 'De Mol' (screenshot uit uitzending 'Dit is de mol', 4 januari 2025) niets gemeen. Maar er is een lijntje.

DE RODE LIJN TUSSEN ROEMEENSE GEREFORMEERDEN EN 'DE MOL'

Zaterdagavond 4 januari 2025: zo'n twee miljoen Nederlanders nestelen zich op de bank voor de eerste uitzending van dit seizoen van de tv-kraker 'Wie is de mol?'

Zondag 5 januari 2025: in het Roemeense plattelandsdorpje Székelykocsárd schuifelen enkele tientallen inwoners het Hongaars-Gereformeerde kerkje binnen voor de wekelijkse eredienst. Er zijn grotere tegenstellingen in de wereld, maar dit is er op z'n minst ook één. En toch loopt er een lijntje tussen beide. Een rood lijntje. Preciezer: een rood koordje.

'De Mol' speelt zich dit voorjaar af in Cambodja. In de eerste uitzending scharen de deelnemers zich in de hoofdstad Phnom Penh met gesloten ogen en biddende handen aan de voeten van een boeddhistische monnik die hen zegent. Als eerste bindt hij BN'er Bridget Maasland een rood koordje om de linkerpols. Het moet haar en de anderen die vervolgens devoot naar voren komen, 'bescherming en geluk brengen voor het avontuur dat hen te wachten staat', zo orakelt de persdienst van AVRO/TROS.

In de kerk van Székelykocsárd wordt de volgende morgen de gelovigen aan het einde van de dienst ook een zegenbede meegegeven. Of de Here God hen wil behoeden, of Hij zijn aangezicht over hen wil doen lichten en hen genadig

wil zijn. Een ritueel is er niet aan verbonden. Een rood koordje krijgen de gelovigen niet om hun linkerpols gebonden. Dat hoeft bij sommigen overigens ook niet meer. Ze hebben er al één.

WERELDWIJD

Het rode polsbandje als amulet ter bescherming tegen kwaad en bringer van geluk is wereldwijd bekend, al verschilt de betekenis ervan in de diverse culturen, schrijft Róbert Lészai in een onderzoeksartikel in het kader van zijn masteropleiding Interculturele Gereformeerde Theologie (MIRT) aan de Theologische Universiteit Utrecht. Het doel van de opleiding is studenten in te leiden in theologische

Róbert en Boglárka Leszai met hun beide kinderen.

vraagstukken binnen diverse culturele en kerkelijke contexten wereldwijd. De master trekt studenten uit de hele wereld en wordt dan ook in het Engels gegeven. Leszai is een van hen en studeert hier op uitnodiging van Stichting Fundament. Hij is predikant in het Roemeense dorpje Székelykocsárd, gelegen tussen Cluj en Tîrgu Mureş, een traditionele gereformeerde plattelandsgemeente. En hoewel het onderwerp van zijn scriptie over het rode polsbandje op het eerste gezicht misschien de vraag oproept naar de relevantie ervan, maakt de combinatie van zijn beroep en zijn standplaats op het platteland van Roemenië direct duidelijk dat het hier maar niet gaat om een of ander theoretisch, maar verder irrelevant theologisch probleem: Róbert wordt er, net als zijn collega's, voortdurend mee geconfronteerd.

De Rode Draad, zoals de amulet meestal wordt aangeduid, wordt in Roemenië breed gedragen, vooral door pasgeborenen en jonge kinderen. Het gaat om een rood gekleurd draadje wol met 1 tot 7 knopen. Direct na de geboorte van het kind wordt het om de linkerpols gebonden. De persoon die het draadje omdoet, moet 'goed' zijn. In de praktijk is dat meestal de oudste vrouw in huis of de moeder van het kind. Tijdens de ceremonie mag zij uitsluitend 'goede gedachten' hebben. Vaak bidden de aanwezigen ter afsluiting zeven keer het *Onze Vader*.

RACHEL

De oorsprong van de traditie wordt meestal gelinkt aan een mysterieuze mystieke stroming binnen het jodendom, het kabbalisme. Deze houdt zich bezig met verborgen kennis over God en het universum die alleen bedoeld is voor mensen die er diep in zijn ingewijd. In het kabbalisme wordt de Rode Draad herleid tot het overlijden van Jacobs vrouw Rachel. Zij zou na haar sterven in een graf gelegd zijn dat vervolgens met rode draad omwonden werd. Die draad werd daarna in kleine draadjes gesneden en om de pols gedragen als teken van bescherming door 'aartsmoeder' Rachel, beschermster van de mensheid.

In de Bijbel zelf komt dit verhaal niet voor. Wel wordt er in twee verhalen over een rode draad gesproken, maar in een geheel andere context. In Jozua 2:21 wordt de draad

gebruikt als herkenningsteken bij de verovering van Jericho, maar niet als amulet. Eerder, in Genesis 38, wordt bij de geboorte van de tweeling Zerach en Peres een rode draad gebruikt om aan te geven wie zich het eerst buiten de moederschoot had vertoond, nl. Zerach. Die stak zijn hand naar buiten en de vroedvrouw bond als teken daarvan een rode draad om zijn hand. Zerach trok zijn hand echter terug en het eerst kwam Peres naar buiten. Daarna volgde Zerach met het draadje om zijn pols en hij werd daarom beschouwd als de eerstgeborene. In de oude Joodse cultuur was de status van de eerstgeborene zeer belangrijk. En in het geval van een eeneiige tweelingen was de draad dus een praktisch middel om te markeren wie de eerstgeborene was.

Hoewel het gebruik van de Rode Draad als amulet dus niet tot de Bijbel te herleiden is, komt het in de Roemeense samenleving, ook binnen de kerken, breed voor. De Roemeens-Orthodoxe Kerk heeft er een syncretistische draai aan gegeven: de zeven knopen in het polsbandje zouden de zeven scheppingsdagen en de zeven menselijke emoties symboliseren en zo zou het ook een symbool zijn van bescherming dat christenen met een gerust hart kunnen dragen.

GEDULD EN GEBED

Binnen de Hongaarse Gereformeerde Kerk ligt het gebruik aanzienlijk moeilijker. Róbert Leszai maakt duidelijk dat een beroep op de Bijbel om de praktijk te kunnen afwijzen niet zo eenvoudig is. Hij schrijft: 'In de gemeente waar ik als pastor dien, zoals in veel plattelandsgemeenten, is het lezen van de Schrift problematisch. Een van de redenen is dat ouderen vanaf een bepaalde leeftijd de kleine letters van de Bijbel niet meer kunnen lezen en langzaamaan de inhoud van de Bijbel vergeten. De tweede reden is dat de jonge generaties geen interesse meer hebben in lezen. Niet alleen van de Bijbel, maar van boeken in het algemeen. De jongeren leven in een seculiere cultuur en hebben nul connectie met de Schrift.'

Toch is hij ervan overtuigd dat juist in een geduldig verwijzen naar wat de Bijbel wel en niet zegt mogelijk een weg ligt om de invloed van dit bijgeloof te kunnen verminderen. Want dat het bijgeloof is, staat voor hem vast. 'Christenen geloven op basis van de Schrift dat ze niets kunnen maken dat God zou kunnen vertegenwoordigen, omdat Hij dat zijn volgelingen in het tweede gebod verbood. Zij hebben geen beeld van God of amuletten die Hem vertegenwoordigen nodig, omdat Hij te allen tijde met hen is door zijn Heilige Geest.'

Wel is hij ervan overtuigd dat het alleen in de weg van geduldig onderwijs en gesprekken met gemeenteleden mogelijk is hen vanuit een Bijbels perspectief tot een heroverweging van hun praktijk te kunnen brengen. En dus niet, zoals sommige van zijn collega's doen, door ruwweg de doop aan 'draaddragers' te weigeren of, het andere uiterste, het onderwerp simpelweg te negeren. 'Ouderwetse gehoorzaamheid aan kerkelijke leiders neemt sterk af. Alleen al daarom is gesprek belangrijker dan het opleggen van regels. Alleen door geduld en gebed kan deze in wezen heidense praktijk met Gods hulp omgebogen worden.' «

'KERKLEIDERS STEEDS MEER CEO'S IN PLAATS VAN GEESTELIJKE HERDERS'

Zijn woorden echoën nog stevig na: 'Waarom lijken kerkelijke leiders steeds meer op CEO's en steeds minder op geestelijke herders? Kerkelijke structuren bevorderen een machtshiërarchie die spiritualiteit naar de achtergrond dringt.'

András Visky is in het dagelijks leven schrijver, dramaturg en artistiek adjunct-directeur van het Hongaarse Staatstheater in Cluj, Roemenië. Maar het afgelopen jaar, dat door de Hongaarse Gereformeerde Kerk tot 'Jaar van het Levende Woord' was uitgeroepen, sloeg hij de profetenmantel om. En dat niet als toneelspel.

KRITISCH VOLGER

Visky geldt binnen de Hongaarstalige wereld als een gerenommeerde persoonlijkheid. Hij werd in 1957 geboren als zoon van een predikant die door het communistische regime ernstig werd vervolgd. Zijn ervaringen uit die tijd vormen een terugkerend thema in zijn werk, waarin menselijk lijden, verlossing en vrijheid centraal staan.

Het 'Jaar van het Levende Woord' was een initiatief van de Hongaarse Gereformeerde Kerk om het belang van het Woord van God opnieuw te benadrukken in het leven van gelovigen en de kerkelijke gemeenten. Doel was niet alleen om bijbelstudie en persoonlijke devotie te bevorderen, maar ook om een breed proces van geestelijke vernieuwing te stimuleren.

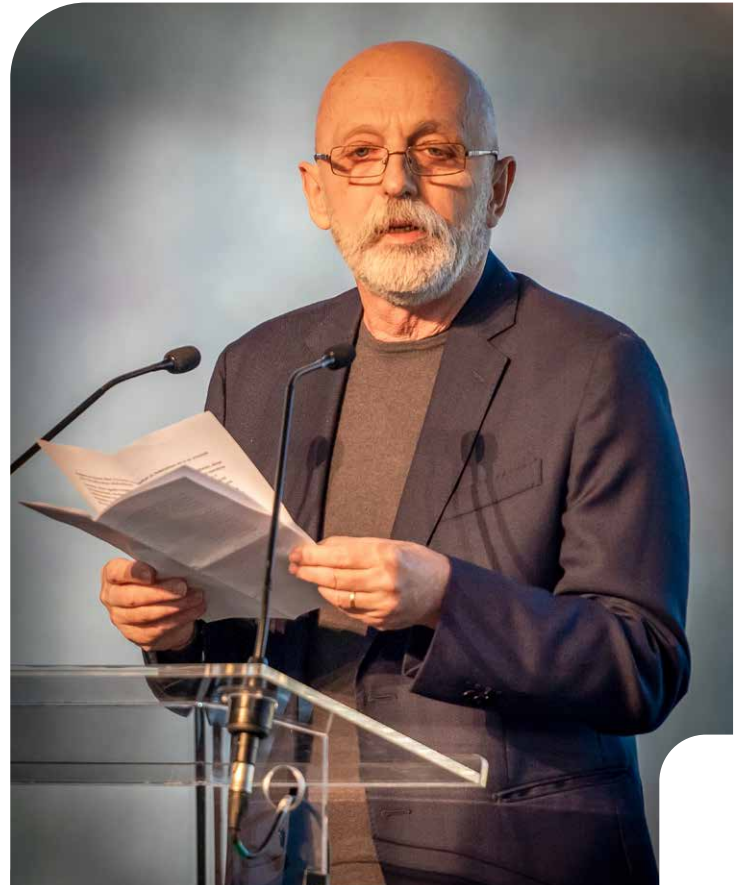
Visky werd aan gewezen als 'beschermer' van het initiatief. Hij geldt als een kritisch volger van de ontwikkelingen in zijn kerk, maar hij doet dit niet als een zure buitenstaander. De Hongaarse Gereformeerde Kerk is echt *zijn* kerk en zijn optreden ademt liefdevolle betrokkenheid.

In het kader van het jaarthema trad Visky bij verschillende publieke manifestaties op. Telkens stelde hij scherpe vragen bij de huidige stand van zaken binnen de kerk en riep hij op tot fundamentele zelfreflectie.

KLERIKALISERING

Daarbij nam hij zijn uitgangspunt in het boek van de profeet Joël die klaagt over de verwoesting van het land en daarbij de priesters oproept te huilen in de tempel. 'Deze oproep is vandaag de dag even relevant als toen. De kerk moet zichzelf onderzoeken, haar roeping herontdekken en afzien van het nastreven van wereldse successen.'

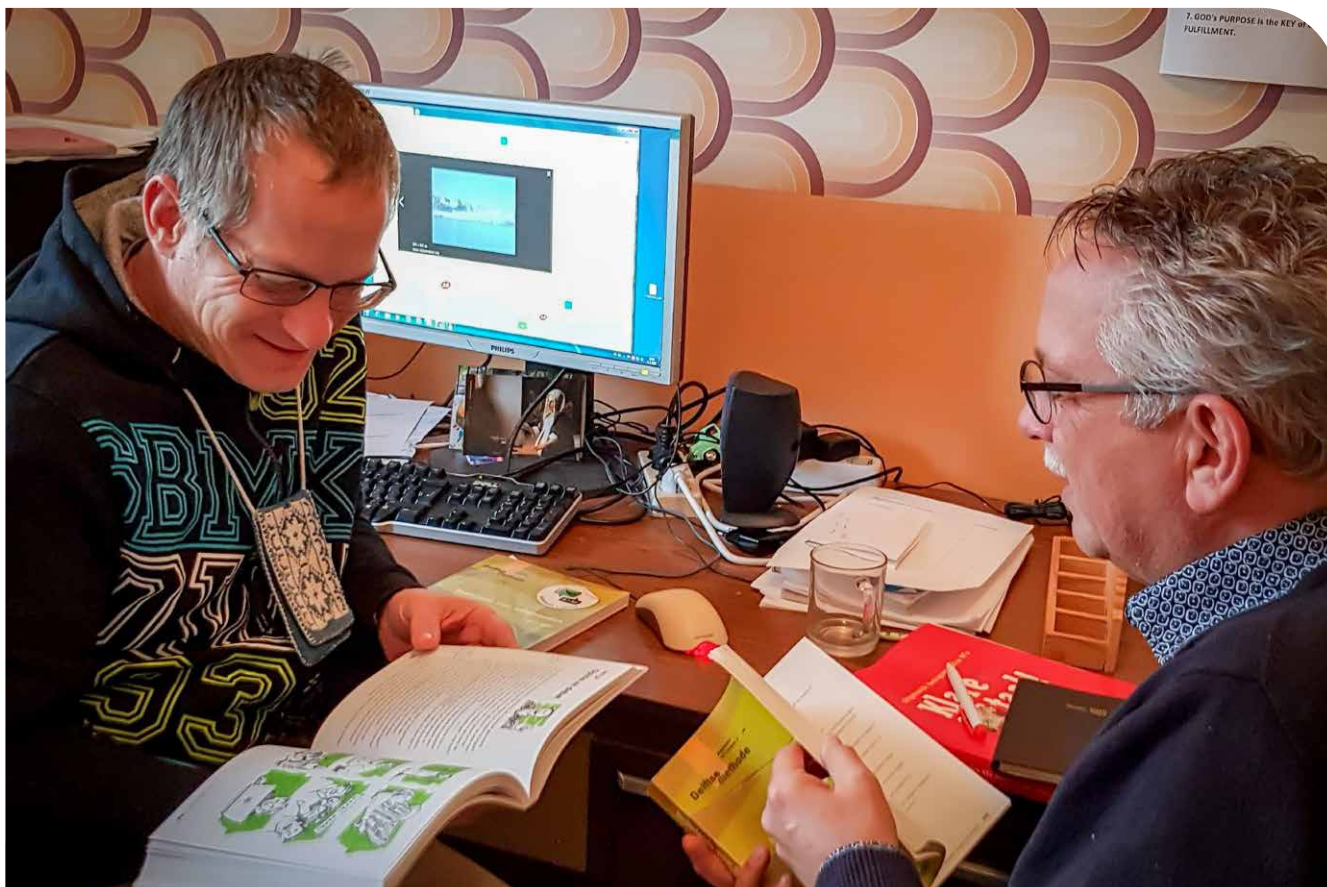
Hij stelde dat de kerk vaak te veel gefocust is op haar organisatorische en politieke invloed, terwijl de geestelijke dimensie op de achtergrond is geraakt. 'We vieren onze gebouwen, onze subsidies en onze maatschappelijke positie, maar vergeten dat zonder de kracht van het levende Woord deze slechts lege vormen zijn. Waarom lijken kerkelijke leiders steeds meer op CEO's en steeds minder op geestelijke herders? (...) Machtstechnieken bepalen de interne, maar uiteindelijk voor ons allen zichtbare, kerkelijke verhoudingen. Wraak, afrekeningen, het vereffenen van rekeningen,

András Visky

het eisen van loyaliteit. Wraak nemen, het liefst door er publiek uiting aan te geven, het is een puur machtsinstrument, en ik denk niet dat iemand het niet herkent. Volgens Visky komt het erop aan de structuur van de kerk met haar bisschoppelijke systeem en hiërarchische verhoudingen zelf tegen het licht te houden: 'Ten diepste heeft de kerk in het verleden gekozen voor re-katholisering en een ongekende, niet uit haar leer voortvloeiende klerikalisering.'

Concreet pleitte hij voor een scheiding tussen geestelijk en wereldlijk leiderschap binnen de kerk. 'Laat wereldlijke leiders (Visky duidt op de lekenbestuurders die de Hongaarse kerk kent naast de geestelijke leiders, red.) de kerk vertegenwoordigen in de publieke ruimte, zodat geestelijke leiders zich kunnen wijden aan hun geestelijke roeping. Zonder deze scheiding dreigt de kerk haar missionaire kracht en profetische stem te verliezen.' «

Tjerk van Dijk (rechts) tijdens de Nederlandse les met András Ambrus.

'ZO'N JAARTJE THEOLOGIE IN UTRECHT LUXE? VERGEET HET MAAR, HET IS KEIHARD WERKEN'

Buitenstaanders kijken er nog wel eens wat vreemd tegenaan: Hongaarse studenten die op kosten van Nederlandse geldgevers een jaar lang in ons land theologie mogen komen studeren, vrouw en kinderen, indien aanwezig, mee, en ook nog eens een huis ter beschikking. Is dat niet een beetje luxe? Het antwoord is: nee, niet echt. Docent Nederlands ds. Tjerk van Dijk zit wekelijks tegenover hen en ziet het zweet vaak figuurlijk, soms ook letterlijk, parelen: 'Het 'jaartje Utrecht' is hard werken. Keihard zelfs. Maar ik ken er niet één die het had willen missen.'

Vanwege dat wekelijkse contact heeft de primaire taak van Van Dijk, zijn studenten wegwijs maken in de Nederlandse taal, in de loop der jaren een informele component gekregen: die van persoonlijk begeleider. Hij zal het zelf niet gauw zo noemen, maar het persoonlijke contact met zijn studenten en vaak ook met hun partners vindt hij wel de mooiste kant van zijn werk: 'Ik ben zo blij dat ik dit mag doen. Het is echt een verrijking van m'n leven. Tijdens en rondom de lessen heb ik prachtige contacten met studenten, we delen zoveel, ook met de echtgenotes en kinderen, en we voeren vaak hele persoonlijke gesprekken. Met vrijwel al m'n studenten heb ik nog steeds contact: we facetime, bellen, mailen en appen. Ik ben ook al een keer bij

enkel van hen op bezoek geweest. En mijn plan is om na mijn emeritaat al mijn studenten – een stuk of tien, twaalf zijn dat er inmiddels - langs te gaan.'

Inderdaad: emeritaat, want Tjerk (64) is in deeltijd predikant. In 1991 werd hij verbonden aan zijn eerste gemeente, de toen nog vrijgemaakt-gereformeerde kerk van Middelstum. Hij stond er tien jaar, waarna hij door de synode van de GKV werd aangesteld als dovenpredikant. Deze functie oefende hij uit van 2001 tot 2015. Hij was daarvoor als predikant verbonden aan de kerk van Zwolle-Zuid, de stad waar hij na het tragische overlijden van zijn vrouw Jeanet in 2015 nog steeds woont. Een jaar later begon hij aan zijn taak als docent Nederlands

NEDERLANDS IN HONGARIJE: VAN BAVINCK TOT JIP EN JANNEKE

Hongaarstalige theologen die de afgelopen jaren op uitnodiging van Stichting Fundament in Nederland hebben gestudeerd, maken na terugkeer in hun vaderland nog regelmatig gebruik van hun kennis van het Nederlands. Ze lezen Nederlandse theologische literatuur, ze vertalen die in hun eigen taal, ze lezen Nederlandse kranten en tijdschriften, hebben contact met Nederlandse collega's en leden van Nederlandse gemeenten die hen ondersteunen en.... een van hen leest zijn kinderen voor uit *Jip en Janneke*.

Een steekproefsgewijs onderzoekje maakt duidelijk dat de meeste predikanten regelmatig Nederlandstalige theologische literatuur lezen. Zo gebruikt Ferenc Radvánszky, predikant in Mezőkaszony (Koson), Oekraïne, het Nederlands bij het lezen van dogmatische werken en commentaren. György Papp, docent Bijbelse Talen aan het Protestantse Theologische Instituut in Cluj-Napoca, Roemenië, leest Nederlandse vakliteratuur over Griekse en Hebreeuwse filologie en de geschiedenis van het oude Nabije Oosten.

Ook Istvan Debreczeni uit Egeres (Aghireş), Roemenië, gebruikt het Nederlands voor academisch onderzoek en heeft daarvoor het afgelopen jaar zelfs examen afgelegd op B1-niveau. 'De Nederlandse lessen met Tjerk van Dijk waren een zegen voor mij, zowel op persoonlijk als op professioneel niveau. Ik gebruik mijn taalvaardigheden nog steeds en probeer deze verder te ontwikkelen. Op persoonlijk vlak helpt het me om contact te houden met vrienden uit Nederland en het nieuws te lezen. De Nederlandse taal maakt het voor mij ook mogelijk om kennis te nemen van artikelen van de TU Utrecht en mijn voormalige hoogleraren en van theologische literatuur zoals die van Bavinck of Kuyper.'

CONTACTEN

Verschillende predikanten onderhouden contact met Nederlandse collega's en vrienden. Zo bijvoorbeeld dr. Csaba Balogh, die hoofddocent Oude Testament is in Cluj. Bovendien leest hij Nederlandstalige media zoals het Nederlands Dagblad. Zoltán Weiner, jeugdwerker in Szentendre, gebruikt zijn basiskennis van het Nederlands bij uitwisselingsprogramma's tussen Hongaarse en Nederlandse middelbare scholen.

Een aantal oud-studenten heeft zich toegelegd op het vertalen van Nederlandstalige theologische werken naar het Hongaars. Zo waren ds. Attila Tókécs (Nyáradszereza, Roemenië) en dr. Attila Batizán (Szentgerice, Roemenië) betrokken bij de vertaling van *De werkers van het laatste uur* van prof. dr. Stefan Paas. Géza Sógor heeft een bijdrage geleverd aan de Hongaarse editie van twee theologische werken: Bonhoeffers *Ethiek* en de *Christelijke Dogmatiek* van Van den Brink en Van der Kooi.

Sommige predikanten benutten hun Nederlandse taalvaardigheid binnen hun kerkgemeenschap. Melinda Ambrus geeft Nederlandse les aan Hongaarse studenten die in Nederland of België studeren. Ze volgt een Nederlandse bijbelcursus en... leest ook Nederlandse romantische boeken. Anderen, zoals Csongor Gede, fungeren als vertalers bij theologische conferenties en ondersteunen kerkleden die in Nederland hebben gewerkt. Daarnaast helpt hij mee aan de samenstelling van een Nederlandse catechesemethode in Hongarije, een project van de Hervormd-Gereformeerde Jeugdbond (HGJB).

NIET IEDEREEN

Niet alle oud-studenten blijven het Nederlands actief gebruiken. Daniel Ilosvai, werkzaam in Boedapest, geeft aan dat één jaar studeren in Nederland te kort was om de taal goed onder de knie te krijgen. Ook Zoltán Weiner merkt op dat zijn niveau niet toereikend is om vloeiend Nederlandstalige publicaties te lezen. Daar staat dan weer tegenover dat hij wel zijn kinderen wel (vertaald) voorleest uit *Jip en Janneke* en *Dikkie Dik*.

voor de studenten van Stichting Fundament. Daarnaast is hij als predikant in deeltijd verbonden aan de Nederlandse Gereformeerde Kerken van Smilde en Assen (De Open Hof).

ZELF NADENKEN

Hongaarstalige studenten de mogelijkheid bieden een jaar lang theologie te studeren in Nederland behoort vanouds tot de kerntaken van Stichting Fundament. Het oogmerk ervan is echter in de loop der jaren, hoewel niet in formele zin, wel enigszins verschoven. Sterker dan vandaag het geval is, was er in het verleden sprake van eenrichtings-

verkeer richting het oosten. Door middel van het vertalen, uitgeven en aanbieden (lees: smokkelen) van theologische lectuur en de organisatie van (vaak geheime) theologische conferenties werd gepoogd een bijdrage te leveren aan het versterken van het gereformeerde confessionele karakter van de Hongaarse volkskerk onder de communistische overheersing. Na 1989, toen vrij verkeer mogelijk was geworden, kwam daar bij het aanbieden van de studiemogelijkheid in toen nog Kampen, later Utrecht. Door de theologische en culturele veranderingen binnen de voormalige vrijgemaakte kerken is echter de drang om

binnen- of buitenlandse buitenstaanders te 'laten delen in onze rijkdom', zoals dat voorheen vaak werd geformuleerd, wel afgenomen. Vandaag is 'wederkerigheid' in de contacten met het buitenland het parool.

Dat neemt niet weg dat er feitelijk nog steeds wel sprake is van een zeker eenrichtingsverkeer. Alleen al omdat Hongaarse studenten wel naar Nederland komen, maar andersom niet of nauwelijks. Het doel van de studie in Nederland is tot op zekere hoogte wel vrijblijvender geworden: de studenten worden in Utrecht niet in de eerste plaats geconfronteerd met een vastomlijnd pakket aan theologische inzichten, maar eerder met een bepaalde wijze van theologie beoefenen. Die is anders dan in hun vaderland. Ligt daar de nadruk op memorisatie vanuit, en het reproduceren van bestaande theologische literatuur, in Utrecht ligt het accent veeleer op zelfstandig theologiseren: de student wordt uitgedaagd zelf na te denken en zijn verworven inzichten te formuleren. Tjerk van Dijk: 'Dat is voor de meesten een enorme verandering. Soms hebben ze bijna het hele jaar nodig om te wennen aan het systeem hier. Ze moeten veel theologische werken lezen, samenvattingen schrijven, vergelijken, een eigen mening erover geven.' Niettemin constateert Van Dijk telkens opnieuw dat de studenten dit als een enorme verrijking ervaren. 'En ze hopen allemaal dat ze er thuis op de een of andere manier mee aan de slag kunnen.' Dit betekent overigens niet dat de studenten in cultureel en politiek-ideologisch opzicht met sterk gewijzigde inzichten naar huis terugkeren. 'Zij zeggen geregeld tegen mij dat wij vanuit Nederland de situatie in Hongarije niet goed kunnen beoordelen. *'Jullie wonen daar niet, jullie weten niet hoe het is.'* In het algemeen staan ze meestal achter Orbán. En cultureel gezien blijven ze grote moeite houden met de gewijzigde inzichten hier over homoseksuele relaties. Dan is Nederland voor de meesten van hen nog steeds een onderdeel van het verdorven westen.'

INBURGERING

Ook de studie in de Nederlandse taal is sterk veranderd. 'In de beginjaren werd aan de TU in Kampen uitsluitend in het Nederlands gedoceerd. Dat vroeg dus om een goede kennis van de taal. Daarom kregen ze toen tweemaal in de week drie uur les en moesten ze examen doen op vwo-niveau. Van Dijk: 'Moet je je voorstellen hoe dat ging. Ik weet van studenten die een voicerecordertje meenamen naar college, de zaak opnamen en dan thuis drie of vier keer moesten terugluisteren om te weten waarover het was gegaan. Tegenwoordig worden de colleges voor buitenlandse studenten in Utrecht in het Engels gegeven. Ik geef dan ook nog maar één dag in de week les en ze doen nu examens op A2-, zeg maar: mavo-niveau.'

Van Dijk werkt aan de hand van de zgn. Delftse methode, die ook wordt gebruikt bij inburgeringscursussen. 'Een normaal inburgeringsexamen bestaat uit vijf onderdelen: lezen, spreken, schrijven, luisteren én inburgeren. Omdat onze studenten hier maar één jaar zijn, hoeven ze dat inburgeringsdeel niet te doen.'

De nadruk in de lessen ligt op conversatie: 'In 42 hoofdstukken krijgen ze te horen hoe het er hier in Nederland

Tjerk van Dijk

aan toe gaat. Ze moeten steeds een hoofdstuk beluisteren en naspreken. Eerst zin voor zin, dan alinea voor alinea en ten slotte het hele hoofdstuk. Net zo lang tot ze het zelf kunnen naspreken. Daarna komen ze bij mij op les. Ze moeten dan eerst het hoofdstuk voorlezen en een aantal gaten die er dan in zitten, zelf invullen. Daarna stel ik ze een aantal vragen over de les, die ze moeten beantwoorden met zinnen uit die les en ten slotte stel ik vragen die betrekking hebben op het hoofdstuk dat ze bestudeerd hebben, maar dan toegepast op hun eigen situatie thuis en hier in Nederland.'

HOGE CIJFERS

De relevantie van de lessen Nederlands is dus wel afgenomen. 'Voor de studie in Utrecht zelf is die bijna nul. Toch zouden de studenten dit onderdeel niet graag willen missen. Allereerst voor de huis-, tuin- en keukengesprekken met hun docenten, medestudenten, de burens, in de winkel, met de mensen in de kerk en noem maar op. Maar er is voor de meesten van hen een tweede belangrijke reden. Bijna alle studenten zijn voorganger in redelijk arme dorpskerken. Veel van die gemeenten hebben een soort sponsorrelatie met een gemeente hier in Nederland. En mensen uit die Nederlandse gemeenten komen vaak twee, drie keer per jaar daarnaar toe, voor allerlei projecten. Vroeger was er dan altijd een tolk nodig. Ze konden niet met elkaar communiceren. Na één jaar les kunnen ze dat wel. En dan is er voor een deel van hen – ik schat een derde – nog een derde reden: ze willen graag rechtstreeks (dus niet via *Google Translate* zeg maar) toegang hebben tot Nederlandse theologische lectuur.'

Tjerk van Dijk doet zijn werk dus nog steeds met groot plezier: 'Ze zijn echt allemaal super gemotiveerd. En voor hun examens behalen ze stuk voor stuk altijd heel hoge cijfers.' «

'ER ZIJN IN NEDERLAND ZEKER VIER ROEMEENSE KERKEN. ZOU ÉÉN HONGAARSE DAN NIET KUNNEN?'

We schrijven 2017. Achter in de Basiliek van Onze Lieve Vrouw Tenhemelopneming in hartje Zwolle (de kerk met de gezichtsbepalende Peperbustoren) vertelt dr. János Hermán aan zijn schoonzoon het levensverhaal van de man voor wiens reliekschrijn ze op dat moment staan: Thomas à Kempis. Met luide stem, forse armgebaren én in het Hongaars, hun beider moedertaal.

Al gauw blijven er wat mensen staan luisteren. Hongaren dus. Ze zijn, zo blijkt, net als de beide mannen gereformeerd en herkennen in ds. Hermán direct de dominee. Het gesprek komt al gauw op het ontbreken van de mogelijkheid om 's zondags Hongaarstalige kerkdiensten te bezoeken. Ds. Hermán ziet er een vingerwijzing in. Het is het begin van de Hongaarse Gereformeerde Gemeente in de Overijsselse hoofdstad, die inmiddels nu al zeven jaar maandelijks kerkdiensten belegt in de Lutherse Kerk aldaar. Ds. Hermán (77), die geldt als een *grand old man* binnen de Hongaarse gereformeerde gemeenschap in ons land, heeft bijgehouden hoeveel mensen de diensten jaarlijks hebben bijgewoond: het zijn er meer dan 500. Elke maand komen dus zo'n 30 à 40 kerkgangers naar de middagdienst in de kleine Lutherse Kerk naast Museum De Fundatie. Hermán zelf ging er voor, maar toen ds. Csongor Kelemen predikant werd op Urk, is hem gevraagd ook als predikant op te treden van de Zwolse gemeente. Ook gaan predikanten van buiten voor, onder wie theologen uit Hongarije of Roemenië die op uitnodiging van Stichting Fundament een jaar lang in Nederland studeren.

OP GEPASTE WIJZE

Nu is die typering 'Hongaarse gereformeerde *gemeenschap*' wat flatteus. In Nederland wonen zo'n 30.000 Hongaarstaligen, van wie naar schatting zo'n 2500 zichzelf als hervormd of gereformeerd afficheren. Er zijn Facebookgroepen waarin een deel van hen contact met elkaar heeft. En daarnaast worden er net als in Zwolle in Rotterdam, Amsterdam, Vianen en Den Haag meestal eenmaal per maand Hongaar-

stalige diensten gehouden. Ze worden bediend door vijf predikanten, die er allen een andere, reguliere baan naast hebben. 'Diasporagemeenten' noemen ze zichzelf en dat typeert hun situatie goed: natuurlijk zijn er onderlinge contacten en relaties, maar van een geordende structuur is niet echt sprake.

En juist dat was eind vorig jaar voor ds. Hermán en een aantal geloofsgenoten aanleiding voor het organiseren van een driedaagse conferentie in Zwolle over gemeentebouw onder de titel 'De kerk in de diaspora'. Motto was 1 Kor. 14:40: *'Laat alle dingen op een gepaste wijze en in goede orde gebeuren.'* In lezingen en discussiegroepen werden de mogelijkheden voor een hechtere contactoefening besproken. Het leidde (nog) niet tot concrete afspraken, maar toen ds. Hermán tegen het einde van de conferentie de aanwezigen vroeg bij handopsteken aan te geven of daar voortaan wel aan gewerkt zou moeten worden, gingen alle handen omhoog.

GEVLUCHT

Ds. Hermán zelf stamt uit de Hongaarstalige minderheid in Roemenië, waar hij in 1973 de Nederlandse (vrijgemaakt-gereformeerde) Hannie Mostert leerde kennen. Hij is inmiddels meer dan 50 jaar met haar getrouwd. In Roemenië studeerde hij theologie aan het Theologisch Instituut van de Hongaarse Gereformeerde Kerk in Kolozsvár (Cluj Napoca) en aan de Roemeens-orthodoxe theologische faculteit in Boekarest. Als predikant diende hij er drie gemeenten. Inmiddels bereidde hij ook een promotie voor op het leven en werk van de Poolse reformator Johannes à Lasco, die een groot deel van zijn leven als vluchteling in het buitenland (o.a. in Emden en Londen) doorbracht. In het kader van die studie volgde hij in 1980-1981 bij de hoogleraren U. Gäbler en C. Augustijn drie postacademische semesters over de Nederlandse en Poolse reformatie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Dat kwam hem in die zin duur te staan, dat het regiem van de communistische dictator Nicolae Ceaușescu hem na terugkeer het leven zuur maakte: onder zijn gemeenteleden verspreidde de geheime dienst het verhaal dat hij zijn verblijf in Amsterdam te danken had gehad aan medewerking met deze beruchte *Securitate*. János en Hannie vluchtten met hun kinderen in 1983 naar Nederland.

Door bemiddeling van dr. Hebe Kohlbrugge, verzetsstrijdster tijdens de Tweede Wereldoorlog en later actief voor christenen in Oost-Europa, o.a. als bijbelsmokkelaar, werd János predikant van de hervormde gemeente van

Hannie en János Hermán in hun huis in Zwolle.

Ouwsterhaule-Scharsterbrug, in Friesland, die hij zes jaar diende. In 1992 promoveerde hij summa cum laude tot doctor in de theologie aan de Károli Gáspár Universiteit in Boedapest op leven en werk van Á Lasco.

Al tijdens en zeker na zijn Friese periode bleef de focus van zijn werk gericht op de kerken in Hongarije zelf en de Hongaarse diaspora in het buitenland. Zo diende hij enige tijd in de Hongaarse Gereformeerde Kerk in Londen en organiseerde hij diensten in Luik en Brussel. In Groningen gaf hij onderwijs in de Hongaarse kerkgeschiedenis aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de universiteit aldaar, in Komárom (Hongarije) doceerde hij kerkrecht aan de theologische academie en vanaf 2000 trad hij op als docent kerkgeschiedenis aan de Partium Christelijke Universiteit in Várád (Oradea) in Roemenië, een Hongaarstalig oecumenisch initiatief van gereformeerden en rooms-katholieken.

HIËRARCHIE

Al die tijd had vooral de Hongaarse gemeenschap in Nederland zijn hart. Dat woord 'gemeenschap' klinkt nogal massief. Té massief, vindt ds. Hermán. Zeker ook als het gaat om het gereformeerde smaldeel daarin. 'Natuurlijk zijn er onderling vele contacten en banden, maar van een regulier kerkelijk leven was lange tijd geen sprake. Een centrale rol speelde vele jaren de bekende predikant István Tüski, die in 1948 voor studie naar Nederland kwam en die in 2010 op 86-jarige leeftijd overleed. Maar het kerkelijk werk bleef allemaal wat vrijblijvend en ook vaag. Er zijn stemmen die beweren dat vooraanstaande mensen binnen de Wereldraad van Kerken er in die tijd bewust op aandrongen hier in Nederland niet tot een geregelde kerkelijke organisatie te komen, omdat dit de communistische autoriteiten thuis mogelijk zou irriteren en tot repercussies zou leiden voor de kerken daar.

Hoe ook, van enige organisatie was geen sprake. Wát er gebeurde was verbonden met het optreden van met name Tüski en enkele anderen, en vage stichtingen waren de hoogste organisatievorm. Dat sloot ook wel aan bij het hiërarchische denken dat in de Hongaarse kerken gemeengoed is: de dominee is de kerk. Door mijn werk binnen een Nederlandse gemeente en mijn contacten hier, o.a. met Stichting Fundament, kreeg ik langzamerhand meer oog

Ds. János Hermán tijdens de conferentie over gemeenteopbouw in december 2024 in Zwolle

voor de noodzaak van openheid en heldere structuren. Te beginnen met de kerkenraad. Hier in Zwolle hebben we nu ouderlingen en diakenen en in Amsterdam en Rotterdam zijn nu ook ouderlingen benoemd.

Het zou goed zijn wanneer het gereformeerd kerkrecht met zijn nadruk op de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente en de primaire rol van de kerkenraad, en dus niet de dominee, meer gestalte zou kunnen krijgen in ons kerkelijk werk. Terwijl er van daaruit ook meer sprake zou moeten zijn van kerkverbandelijke samenwerking tussen de plaatselijke gemeenten. Ik denk dat de opgestoken handen op de conferentie in Zwolle daartoe een goede aanzet kunnen geven en ik bid dat dit een gezegend vervolg krijgt. De kerk mag niet afhankelijk zijn van een 'kerkvader' of een 'heilige gek', zoals ze mij afwisselend wel eens genoemd hebben.' Hij mag dan 77 jaar oud zijn, János Hermán, als hij spreekt over dit toekomstvisioen schitteren zijn ogen, verheft zich zijn stem en worden zijn armzwaaien breder. Zeker als hij er zijn diepste wens aan toevoegt: dat er ergens in het midden van het land ten minste één kerkgebouw komt, waar *elke zondag* de deuren opengaan voor een Hongaarstalige dienst. Zoals in Londen en elders in de wereld. 'Er zijn nota bene zeker vier Roemeens-orthodoxe parochies in Nederland. Zou één Hongaarse kerk dan niet kunnen?' «

COLOFON

Eindredactie:
Peter Bergwerff

Reacties/berichten Nieuwsbrief naar:
e-mail: nieuwsbrief@stichting-fundament.nl

Technische realisatie:
Treffend & Co, Veenendaal

Bestuur Stichting Fundament:
voorzitter: drs. A.T. Houwen
secretaris: G.A. Teeninga-Oudman
penningmeester: J. G. de Leeuw
lid: P.A. Bergwerff
lid: ds. R.P. Heij
lid: ds. A.C. Kelemen
lid: ds. G. Meijer

Adressen Stichting Fundament:
post: postbus 499, 8000 AL Zwolle
e-mail: info@stichting-fundament.nl
website: www.stichting-fundament.nl

Adreswijziging naar:
donateurs@stichting-fundament.nl

Informatiemateriaal opvragen:
e-mail: info@stichting-fundament.nl

Giften:
Bankrekening nr. NL72 INGB 0003 9756 27
t.n.v. Stichting Fundament, Zwolle

ANBI
Fundament is een ANBI-instelling, bij de Belastingdienst bekend onder "Stichting Fundament", vestigingsplaats Kampen. ANBI nr. 8136.56.503 Giften zijn fiscaal aftrekbaar.

Legaten:
Indien u een legaat wilt nalaten kunt u de volgende zinsnede in een testament laten opnemen: "Ik legateer vrij van rechten en kosten aan de Stichting Fundament (K.v.K. Utrecht S41179166) een bedrag €"

 Fundament
Iránytű
SAMEN GELOVEN SAMEN DELEN

QR-code gift:

 ANBI
Algemeen Nut
Bezigenis-instelling